

Kunnskapsdepartementet

Postboks 8119 Dep.
0032 Oslo

Svar på brev om finansieringskategoriene i finansieringssystemet for universiteter og høyskoler

NTNU viser til Kunnskapsdepartementets (KD) brev om innspill vedrørende finansieringskategoriene i finansieringssystemet. NTNU takker for at departementet involverer sektoren ved en eventuell endring av finansieringskategoriene. Det er viktig at eventuelle endringer i finansieringssystemet virker på den måten de er tiltenkt, og NTNU deltar gjerne i det videre arbeidet. Det er samtidig komplekse spørsmål det nå bes om innspill på. Vi forstår at en lengre høringsfrist ikke er mulig grunnet statsbudsjettprosessen, men med lengre høringsfrist ville det vært mulig å foreta mer dyptgående analyser for både høringsinstansene og departementet. Når departementet selv skriver at ansvaret for utarbeiding av scenarier ligger på institusjonene selv, så kunne det med fordel vært gjenspeilet i at institusjonene fikk romsligere med tid på å utforme sine høringssvar. Selv om institusjonene ble varslet om en gjennomgang av finansieringskategorier i orienteringen om statsbudsjettet for 2023, ble høringsinvitasjonen og beskrivelsen av de alternative modellene først sendt 11. november. En grundigere prosess ville gitt høringen en bedre kvalitet og legitimitet, og et bedre grunnlag for departementet.

Høringssvaret fra NTNU forutsetter en budsjettneutrale innføring. Dette innebærer at en endring kun vil ha en effekt på fremtidige endringer, og ikke på nåværende utdanningsportefølje.

NTNU vektlegger at et finansieringssystem må bygge opp under utdanningskvalitet. Fremtidens samfunnsutfordringer vil best løses av kandidater som har mottatt god kvalitet i sin utdanning. NTNU vil derfor understreke at et for sterkt fokus på kostnadseffektivitet kan gå på bekostning av formåls effektivitet, det vil si kvalitet og relevans i utdanningene. Det vil kunne ha negative samfunnsøkonomiske konsekvenser som er mange ganger høyere enn statens innsparing i budsjettene til høyere utdanning.

Postadresse

7491 TRONDHEIM

Org.nr. 974 767 880

E-post:

postmottak@ntnu.no

<http://www.ntnu.no>**Besøksadresse**Høgskoleringen 1,
Hovedbygningen**Telefon**

+47 73 59 50 00

SaksbehandlerAnnette Ysland
Ludvigsen

Tlf: +47 73412607

For å kunne tilby den egenarten de ulike utdanningstilbudene krever vil det være nødvendig med differensiert ressursbruk. Utdanningskvalitet er regulert gjennom Studiekvalitetsforskriften som gjelder for samtlige utdanninger. I denne forskriften er det for eksempel regulert andre krav til et fagmiljø ved et mastertilbud enn ved et bachelortilbud. Flere studieprogram er også rammeplanstyrte, noe som gjør at krav til ressursbruk er regulert gjennom sentrale føringer.

I tillegg til et finansieringssystem som bygger opp under kvalitet i utdanningene, vil NTNU understreke behovet for et finansieringssystem som er transparent og forutsigbart på tvers av sektoren. For å kunne planlegge en kvalitativ god studieportefølje må bevilgningen være forutsigbar på lang sikt. En del av sektorens oppdrag er å kunne bygge opp kunnskapsområdene samfunnet trenger i fremtiden. Dette medfører både investeringer i infrastruktur og utvikling av fagressurser. Dette er av natur langsiktige aktiviteter og investeringer. Et forutsigbart og transparent finansieringssystem vil derfor være essensielt for fortsatt å gi gode utdanningstilbud.

Studieplasskomponenten i dagens finansieringssystem er innrettet for å oppfylle to formål: 1) som kostnadsbærer og 2) som incentiv for å få studenter til å gjennomføre eksamen. Den resultatbaserte delen av studieplasskomponenten ble opprinnelig satt høyt for å stimulere institusjonene til å utnytte eventuell ledig kapasitet, men samtidig satt lavere enn estimerte marginalkostnader for nye studieplasser ved full kapasitetsutnyttelse.

Det er grunn til å anta at finansieringssystemet har tjent både sektoren, studentene og staten på en hensiktsmessig og god måte i de 20 årene det har vært i virksomhet. Sammen med andre tiltak i Kvalitetsreformen har finansieringssystemet bidratt til at studentene nå jevnt over opplever høyere kvalitet i studiene enn det som var tilfelle før Kvalitetsreformen og endringen i finansieringssystemet. Institusjonene har i dag sterke økonomiske incentiver for å legge til rette for at studentene fullfører eksamen. Finansieringssystemet har videre gitt institusjonene forutsigbarhet, hvilket er avgjørende for institusjonenes muligheter til å kunne bygge kapasitet og kompetanse med en langsiktig horisont og på en systematisk måte. Staten har på sin side hatt nytte av at UH-sektoren har vært i stand til å håndtere en vesentlig vekst i antall studenter, uten tilsvarende økning i antall fullfinansierte studieplasser fra staten. Det er dermed grunn til å anta at finansieringssystemet både har bidratt til økt kvalitet og økt produktivitet i sektoren. Til sammen har dette bidratt til at Norge, sammenlignet med andre land, over tid har hatt relativt lav arbeidsledighet, høy mobilitet og bra balanse i forholdet mellom nærings- og arbeidslivets kompetansebehov og tilstrekkelig tilgang på nye kandidater fra høyere utdanning.

Samtidig er det lite tvilsomt at finansieringssystemet har hatt to utilsiktede konsekvenser:

- 1) Satsene i finansieringssystemet virker mer normerende for kostnadsfordeling mellom ulike studier enn departementet opprinnelig forutså. Til tross for at institusjonene formelt har vide fullmakter til å flytte ressurser mellom studier internt, så har det i praksis vist seg vanskelig, blant annet fordi fagmiljøer opplever finansieringskategoriene som en «rettighet».
- 2) Sektoren har hatt et sterkt fokus på effekter av endringer på marginen, jamfør diverse initiativer for å endre innplassering i finansieringskategorier.

Samtidig ønsker vi å presisere at dagens ordning med rammestyring av institusjonene er viktig og fungerer godt. NTNU tar dette ansvaret og har grundige prosesser om hvordan vi internt viderefordeler vår bevilgning. Det er institusjonen selv som har kjennskap til hvordan

samfunnsoppdraget til hver institusjon best kan løses, samt til å gjøre nødvendige prioriteringer for å levere kvalitet innen våre kjerneoppgaver.

Når man skal utrede endringer i finansieringssystemet er det viktig å legge statens utredningsinstruks til grunn, særlig punkt 1: Hva er problemet, og hva vil vi oppnå? Og punkt 4: Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene? Spesielt er det viktig å sikre at tiltakene ikke skaper nye problemer som er mer alvorlige enn de problemene som løses. Flere av modellene som skisseres kan ikke NTNU se vil løse utfordringene med dagens finansieringsmodell, uten at det medfører nye problemer som er mer alvorlige enn de utfordringene som løses.

I det videre høringsvaret ønsker vi å kommentere forslagene etter samme inndeling som departementets høringsbrev, før vi avslutningsvis gir noen kommentarer til omstillingene sektoren står overfor i årene framover.

En modell hvor institusjonen kan eller må utforme satsingsforslag om utdanningskapasitet/studieplasser basert på egne kostnadsanslag og ikke på satsene til finansieringskategoriene.

Tiltaket som beskrives innebærer i realiteten en priskonkurransen mellom institusjonene om nye studieplasser. Tiltaket kan ha noe for seg i en situasjon der det er betydelig underutnyttet kapasitet i sektoren, eller der det er grunn til å tro at det bare er en svak sammenheng mellom ressursbruk og kvalitet. Ingen av disse premisene er gyldige. Med utviklingen i antallet fullfinansierte studieplasser og antallet studenter de siste 20 årene, er det ikke rimelig å anta at sektoren preges av underutnyttet kapasitet.

Premisset om en svak sammenheng mellom ressursbruk og kvalitet strider mot en bred konsensus i litteraturen om effekt av priskonkurransen på kvalitet i kunnskapsintensiv tjenesteyting. Å ha et finansieringssystem som gir incentiver til å tilrettelegge for lav utdanningskvalitet vil verken studentene, staten, arbeidslivet eller sektoren være tjent med. Høy, gjennomgående utdanningskvalitet på tvers av studieprogram er essensielt for å kunne møte fremtidens kompetansebehov. Det framstår også som et paradoks dersom en regjering som arbeider på grunnlag av Hurdalsplattformen skulle innføre et de facto anbudsregime for studieplasser i UH-sektoren.

En mulig innretning av en grov gjennomsnittssats for studieplassmidler som er uavhengig av kategoriene for den resultatbaserte uttellingen og innplasseringen av hvert studieprogram.

En grov gjennomsnittssats for studieplassmidler vil presse kvaliteten dersom det ønskes vekst i studier som i dag er innplassert i en høyere finansieringskategori og gi økt handlingsrom dersom veksten kommer i studier innplassert i en lavere finansieringskategori. En gjennomsnittssats vil uansett gi sterke disincentiver til å øke kapasiteten i kostnadskrevende studier. En gjennomsnittssats kombinert med sterke forventninger om at institusjonene selv skal ha ansvaret for dimensjoneringen og kapasitetstilpasningen vil i realiteten fungere som en politisk ansvarsfraskrivelse dersom det forventes vekst i spesielt kostnadskrevende studier.

Samtidig, i situasjoner der samfunnet har behov for tilførsel av studieplasser uten at det gis føringer for hvilke studier som skal prioriteres, så har institusjonene gode erfaringer med å håndtere dette selv gjennom tilførsel av studieplasser i finansieringskategori D, slik det har vært gjort ved en del anledninger de senere årene. Hvis man velger en finansieringsmodell hvor nye studieplasser til uspesifiserte studieprogram tilføres i finansieringskategori D er det spesielt viktig at institusjonene ikke mottar krav om å uteksaminere like mange kandidater som man tilføres nye studieplasser. Ved et slikt krav vil det medføre at institusjonene ikke kan velge å øke antall studieplasser for kostnadskrevende studieprogram, som for eksempel medisin, arkitektur eller psykologi, uten at det går utover kvaliteten i utdanningen.

NTNU ser hensikten både med øremerking av nye studieplasser til spesifikke studieprogram og en mer generell tildeling av antall studieplasser til institusjonene. Det er imidlertid viktig å presisere at å innføre en grov gjennomsnittssats for studieplasmidler som er uavhengig av den resultatbaserte uttellingen og innplasseringen av hvert studieprogram, kun vil være mulig å gjennomføre som et generelt kapasitetsrettet virkemiddel, så fremt at institusjonene ikke samtidig mottar krav om økning i et spesifikt antall uteksaminerte kandidater.

Behovet for å differensiere satsene for den resultatbaserte uttellingen.

Behovet for å differensiere den resultatbaserte uttellingen kan ikke besvares frikoblet fra størrelsen på den resultatbaserte tildelingen. I dagens system fungerer resultatbasert uttelling både som incentiv og som kostnadsbærer. Da er det viktig at satsene er differensierte. Det er ikke mulig å komme utenom at blant annet flere medisiner- eller arkitekturstudenter er mer kostnadskrevende enn flere studenter ved et studieprogram som hovedsakelig inneholder teorifag. Så fremt at den resultatbaserte uttellingen både skal være et incentiv og en kostnadsbærer er det behov for differensierte satser da de ulike fagområdene har ulik kostnadsprofil. Det er fortsatt store kostnadsforskjeller mellom for eksempel tunge laboratoriefag, fag med en-til-en veiledning og fag med veiledet praksis sammenliknet med rene teorifag.

Dersom den resultatbaserte uttellingen tas vesentlig ned, og frigjorte midler overføres til basis, så vil ikke lenger behovet for differensiering være like stort. Et slikt grep vil for øvrig kunne være en konkret oppfølging av institusjonene tar utdanningskvalitet på alvor, uavhengig av økonomiske incentiver. En mulighet kan være fortsatt bruk av seks kategorier ved tildeling av nye studieplasser, men bruk av en felles resultatbasert uttelling, som da er vesentlig lavere enn dagens uttelling. Det sier seg selv at høringsbrevets premiss om budsjettneutryl omlegging blir spesielt viktig i dette tilfellet.

Prinsippene og nivåene for kategoriinndelingen, og ev. konkrete forslag til inndelinger

Det er udiskuterbart at ulike utdanninger har ulik kostnadsprofil, som for eksempel medisinutdanningen og arkitektutdanningen sammenliknet med teoriutdanninger. Fagenes egenart er ulik, noe som innebærer at det er nødvendig å bruke ulik grad av finansiering på ulike utdanninger for å sikre lik utdanningskvalitet opp mot fagets læringsutbytte. Prinsippet for inndeling av finansieringskategorier bør derfor tilstrebe lik faktisk og opplevd kvalitet for studenter uavhengig av studietilbud.

En eventuell endring i kategoriinndelinger må forutsette en budsjettneøytral omlegging. Dette må innebære at det kun er fremtidige endringer som en eventuell omlegging får konsekvenser for.

NTNU ser imidlertid at en reduksjon av antallet finansieringskategorier til 3 – 4 kategorier kan være hensiktsmessig. Den laveste kategorien i dagens finansieringssystem gir i realiteten signal om at ambisjonene for kvalitet i studiene som er innplassert denne kategorien er lave. Det er uansett viktig at studieprogrammene klassifiseres avhengig av hvor kostnadskrevede utdanningene er. Uavhengig av at finansieringskategoriene ikke er en direkte finansiering til eksplisitte studieprogram, er det ikke til å komme bort ifra at finansieringskategoriene fordeler bevilgning i sektoren. Det er da viktig at denne bevilgningen fordeles slik at de studieprogrammene som krever en høyere grad av ressurser også mottar en større del av bevilgningen.

Den korte svarfristen har ikke muliggjort en mer dyptgående analyse enn det som er beskrevet i dette høringssvaret. Å beskrive hvordan finansieringskategoriene bør klassifiseres krever en dypere forståelse av kostnadsdriverne i de ulike typene av studieprogram. I lys av den korte tidsfristen denne høringen har, har det ikke vært mulig å gjøre en forsvarlig analyse innenfor den gitte tidsrammen. Det forventes derfor at departementet foretar denne gjennomgangen på en god og grundig måte før en eventuell omlegging av finansieringssystemet. Departementet bes spesielt å se på Studiekvalitetsforskriften som gir tydelige føringer for hva som kreves av fagmiljøet for å drive ulike typer studieprogram. NTNU understreker igjen vår vilje til å bistå i dette arbeidet.

En modell hvor prioriteringsbehovene for dimensjoneringen fremover legges til grunn for satsene for den resultatbaserte uttellingen

En modell hvor prioriteringsbehovene for dimensjoneringen fremover legges til grunn for satsene for den resultatbaserte uttellingen innebærer i realiteten enda sterkere bruk av økonomiske incentiver for å «styre institusjonenes prioriteringer i riktig retning» enn dagens system.

Igjen er det krevende å se hvordan et slikt grep harmonerer med Hurdalsplattformen. Det er også krevende å se hva som er gevinsten sammenlignet med dagens system hvor institusjonene i høy grad legger vekt på samfunnsbehov når det spilles inn forslag i budsjettprosessen. Politisk styring og politiske satsinger bør skje på andre måter enn gjennom systemendringer. Det tar tid å utdanne kandidater, samt å bygge opp gode fagmiljø. Hva som vil være fremtidige kompetansebehov er vanskelig å forutse. Selve systemet må være forutsigbart og konsistent. Å bruke systemet i politisk styring, står også i motsetning til ønsket om et enkelt og forutsigbart finansieringssystem. Politisk styring av sektoren er forventet, men dette bør gjøres gjennom styringssignaler og ikke gjennom et finansieringssystem. Finansieringssystemet og eventuell økt resultatuttelling løser heller ikke alt, slik som for eksempel praksisplassmangel. I tillegg er det til syvende og sist fritt utdanningsvalg i Norge, både når det gjelder utdanningssted og studium. Det er viktig at UH-sektoren ikke forventes å løse problemer som først og fremst handler om at enkelte yrker samfunnet er avhengig av, i for liten grad fremstår som attraktive. Da må arbeidsgivere, enten det er offentlig sektor eller privat sektor, sørge for arbeids- og lønnsforhold som gjør at unge mennesker ønsker å utdanne seg til disse yrkene.

Det er videre krevende å forstå av departementets forslag hva som skjer når en spesifikk utdanning ikke lengre er en prioritet. Vil da satsen for den resultatbaserte uttellingen gå tilbake til normalen? I så fall kan det være risiko for at man har skapt et større problem enn det man har forsøkt å løse. Ved

en økning av satsen incentiverer man til økt vekst. Når man senere reduserer bevilgningen vil man sitte igjen med et fagmiljø som må nedskaleres. Dette vil ikke nødvendigvis løses enkelt, da nedskalering av fagmiljø tar tid gitt de nåværende virkemidlene institusjonene innehar. Innen en gitt budsjetttramme vil dette medføre oppsigelser. Alternativt vil institusjonene respondere på midlertidig finansiering gjennom midlertidig tilsetning. Igjen er det vanskelig å se hvordan dette harmonerer med ønsket om mer forutsigbare tilsetningsforhold i UH-sektoren.

Dersom departementet ønsker å gi enda sterkere styringssignaler om dimensjonering, så kan det enkelt gjøres gjennom institusjonenes mulighet til å spille inn forslag utenfor budsjetttrammen, enten ved å gi føringer for hvilke studier institusjonene kan spille inn eller å be institusjonene begrunne særskilt hvordan forslag om nye studieplasser bidrar til å løse samfunnsbehov. Når NTNU spiller inn forslag om nye studieplasser utenfor budsjetttrammen gjøres det på grunnlag av grundige vurderinger om fremtidig samfunnsutvikling. Innspillene gjøres derfor etter nøye vurderinger om hva samfunnet har behov for på lang sikt, både regionalt og nasjonalt. Slike vurderinger tas i samarbeid med de involverte fagmiljøene, næringsliv og andre samfunnsaktører. Innspillene om nye studieplasser fra NTNU er derfor allerede godt forankret i fremtidige samfunnsbehov. Ved å inkludere slike vurderinger i innspillene kan det derfor synliggjøres hvilke vurderinger som er foretatt og hvordan innspillene er forankret i fremtidige samfunnsbehov.

En særskilt sats for fleksible tilbud, muligheter for konkret avgrensning av tilbudene som bør omfattes, og forslag til en mulig sats.

Ved innføring av nye incentivordninger må det vurderes hva incentivordningen skal løse, hva den skal oppnå og hva som er de positive og negative virkningene av ordningen. En særskilt sats for fleksible tilbud kan gi incentiver til flere fleksible tilbud. Samtidig er det vanskelig å forstå at ønsket om flere fleksible tilbud bør løses i et finansieringssystem, siden et finansieringssystem er lite egnet som virkemiddel for denne typen politisk styring. Hvis det er politisk ønsket at sektoren skal tilby flere fleksible tilbud, bør dette komme gjennom et styringssignal, i stedet for å endre en finansieringsmodell basert på dette. Politisk styring av sektoren gjøres i dag gjennom både tildelingsbrev og styringsdialogen og er vesentlig mer egnet til formålet enn finansieringssystemet.

En høyere sats for fleksible tilbud kan gi incentiver til at studenter ved fleksible utdanningstilbud skal få et studietilbud med høyere kvalitet enn studenter som gjennomfører den samme utdanningen på ordinær måte. En student bør møte samme kvalitet uavhengig av type studietilbud og hvordan studieløpet er organisert eller blir gjennomført. Det kan argumenteres at enkelte fleksible tilbud er mer kostnadskrevene enn ordinære utdanningstilbud, samtidig finnes det også fleksible tilbud som er mindre kostnadskrevene. Det er samtidig ikke til å komme bort ifra at fysisk tilstedeværelse gir en merverdi. Uavhengig av at fleksible tilbud er ønskelig, kan fleksible tilbud ikke gå på bekostning av institusjonenes eksisterende studietilbud. I tillegg er det utfordrende å definere og avgrense hvilke tilbud som er «fleksible», og som i så fall bør omfattes av en slik sats.

Fleksible tilbud bør også sees i sammenheng med behovet for livslang læring og da spesielt videreutdanninger. Videreutdanninger er underlagt NOKUTs kvalitetsregime og bør derfor også finansieres lik andre utdanninger. NTNU ønsker også i denne høringen å presisere at det er viktig at videreutdanninger har en god og forutsigbar finansiering. Hatlen-utvalget pekte på at et alternativ for finansiering av livslang læring var gjennom nye studieplasser og resultatbevilgning. Dette er et

forslag som NTNU støtter. Hvis videreutdanninger ikke finansieres på lik linje med annen utdanning (basis- og resultatbevilgning) vil det ikke være gjennomførbart å satse på videreutdanninger uten at grunnutdanningene svekkes. Til slutt ønsker NTNU også å presisere at det er problematisk at den reviderte egenbetalingsforskriften utsettes med kort varsel. Vi utlyser tilbud med lang tidshorison og med stadige utsettelse skapes det en uforutsigbar situasjon. NTNU ønsker igjen å presisere at vi ønsker mulighet for å ta mer egenbetaling enn den reviderte egenbetalingsforskriften åpner for. Dette begrunnes i at dette vil medføre at det er mulig å kunne gi flere tilbud. I realiteten må det foretas en politisk avveining mellom tilførsel av friske midler over statsbudsjettet eller tilstrekkelig åpning for egenbetaling til at institusjonene kan tilby etter- og videreutdanning av høy kvalitet.

Alternative modeller for innfasing av midler til studieplasser som ikke innebærer at bevilgningen endres jevnt per semester, men for eksempel over en kortere periode eller med høyere beløp innledningsvis.

NTNU ønsker en forutsigbar, transparent og enkel finansieringsmodell, noe som også Hatlen-utvalget anbefalte. En modell som innebærer innfasing av midler til studieplasser der bevilgningen ikke endres jevnt per semester, men for eksempel over en kortere periode eller med et høyere beløp innledningsvis vil medføre økt kompleksitet i sektorens finansieringsmodell.

Sektorens finansieringsmodell bør være for fremtiden. Ut fra de siste signaler vil det ikke komme vesentlig mange nye studieplasser fremover, men i stedet forventes at institusjonene må omprioritere innenfor eksisterende studieplasser. Dette innebærer at oppbygging av fagmiljø grunnet nye studieplasser over statsbudsjettet ikke vil være i et stort omfang. Institusjonene bør derfor heller benytte egen likviditet til å kunne gjøre nødvendige oppbygging av fagmiljø, i stedet for å bygge opp en mer kompleks finansieringsmodell til å håndtere et minimalt problem. Innføringen av avsetningstaket på 5 % begrenser imidlertid en slik utnyttelse av egen likviditet. I stedet for å innføre en kompleks finansieringsmodell bør det derfor vurderes om avsetningstaket bør endres slik at institusjonene får en større fleksibilitet til å kunne utnytte egen likviditet til å bygge opp og fase ut fagmiljøer ved behov.

En alternativ modell for å ta høyde for den resultatbaserte uttellingen ved planlagte kapasitetsendringer, hvor det kompenseres gjennom reduksjoner i grunnlaget for den resultatbaserte uttellingen og ikke i det opprinnelig tildelte beløpet.

Vi ønsker igjen å påpeke at NTNU ønsker en forutsigbar og enkel finansieringsmodell, noe som også Hatlen-utvalget anbefalte. En modell som tar høyde for den resultatbaserte uttellingen ved planlagte kapasitetsendringer, og som igjen kompenseres gjennom reduksjoner i grunnlaget for den resultatbaserte uttellingen og ikke i det opprinnelige tildelte beløpet, kan neppe beskrives som en enkel, transparent og forutsigbar finansieringsmodell.

NTNU ønsker også her å påpeke at det er viktig at en ny finansieringsmodell både løser en reell utfordring samtidig som den ikke medfører nye problemer. Med denne alternative modellen kan vi ikke se at man løser en reell utfordring med dagens finansieringsmodell. Derimot kan denne alternative modellen skape nye utfordringer i form av økt kompleksitet.

Omstilling av fagmiljø

For å kunne møte samfunnets kompetansebehov må institusjonene både enkeltvis og sektoren samlet ha fagmiljøer som dekker en stor faglig bredde, og som kan gi god kvalitet i utdanningen. Oppbygging av gode fagmiljøer som kan tilby utdanning med høy kvalitet krever systematisk kunnskapsutvikling over lang tid. Samtidig er omstilling av slike miljøer, når det ikke lenger er bruk for denne kompetansen, ikke gjort i en håndvending. NTNU vil påpeke at ingen av de modellene KD skisserer adresserer det som antakelig er den største underliggende utfordringen for sektoren framover, nemlig institusjonenes muligheter til å omstille fagmiljøer på områder der det ikke lenger er et behov for den kompetansen eller den kapasiteten som institusjonene har bygget opp. Det er grunn til å forvente at samfunnets kompetansebehov i framtiden vil være forskjellig fra dagens dimensjonering av og fordeling av studieplasser mellom ulike fagområder. Samtidig er det de senere årene, uavhengig av regjering, gitt forsterkede politiske signaler om at institusjonene selv må dimensjonere egne studieprogram til fremtidig kompetansebehov. For å skalere opp et studieprogram kan det kreve at institusjonen må skalere ned et annet studieprogram. En nedskalering av studieplasser ved et studietilbud kan medføre at institusjonen har faste vitenskapelige ansatte som ikke har tilstrekkelige arbeidsoppgaver innenfor utdanningsaktiviteten. Dette kan medføre at fagmiljøer må omstille seg. Å sikre gode omstillingsprosesser for etablerte fagmiljø, både av hensyn til den enkelte ansatte og for institusjonen, vil kreve treffsikre virkemidler og ressurser.

Slike fagfelt vil alltid være knyttet opp mot andre, samtidig som det alltid være kompetanser og ferdigheter knyttet til både undervisning og forskningsvirksomhet som vil være generiske, slik som pedagogiske og vitenskapelige metoder og praksis. De vil kunne være viktige bidragsytere i andre studieprogram, men slik omstilling og kompetanseendring vil kreve tid. NTNU stiller spørsmål om dagens finansieringssystem er tilstrekkelig målrettet og et hensiktsmessig virkemiddel i forhold til å skape gode rammevilkår for omstilling av fagmiljø, både kompetansemessig og kapasitetsmessig, som det er grunn til å anta det vil være behov for i framtida. Vi mener det kan være behov for å utrede alternative og mer målrettede supplerende virkemidler i forhold til slik omstilling, og som kan bidra med tidsavgrenset finansiering av slike omstillingsprosesser. Vi vil påpeke at det finnes en rekke slike ordninger innenfor andre samfunnssektorer, og det kan være grunn til å forvente at det vil være behov for dette også innenfor kunnskapsbaserte virksomheter i framtiden. Vi tror det kan være klokt å vurdere ordninger som gir institusjonene et incentiv til å ha en mer aktiv rolle i sin dimensjonering av ulike studieprogram når kostnaden ved å omstille et fagmiljø reduseres. Sektoren vil på denne måten bedre kunne møte endringer i fremtidens kompetansebehov.

Avsluttende kommentarer

En av de viktigste erfaringene både fra pandemien, Ukraina-situasjonen og en del konjunkturskifter de senere årene er at UH-sektoren på kort tid har klart å tilpasse kapasiteten og å plukke opp midlertidige behov for både å øke og å forskyve utdanningskapasiteten etter de behovene som samfunnsutviklingen skaper. Det er ingen grunn til å tro at dette behovet blir mindre i framtiden (i en mer urolig og uforutsigbar verden), men også sett i forhold til behovet for omstilling og mer livslang læring. Dette peker i retning av et overordnet, stabilt og robust finansieringssystem som institusjonene kan operere fleksibelt innenfor. NTNU ønsker derfor å fremheve viktigheten av at en ny finansieringsmodell både skal løse et reelt problem, samtidig som nye tiltak ikke påfører nye problemer som er mer alvorlige enn de problemene som skal løses. En grundig forståelse av både problem og eventuelle tiltak er derfor essensielt for å sikre at en endring i finansieringssystemet ikke medfører større utfordringer enn dagens system har.

NTNU ønsker i tillegg å understreke at politisk styring prinsipielt bør gjøres gjennom styringssignaler, som for eksempel tildelingsbrev, og ikke gjennom å etablere mekanismer i et finansieringssystem. Det er institusjonenes eget ansvar å følge opp politiske styringssignaler gjennom å benytte egen rammestyring. Dette bør også sees i sammenheng med regjeringens egen tillitsreform. Kunnskapsdepartementet bør ha tillit til at institusjonene selv følger opp politiske styringssignaler.

Til slutt ønsker NTNU igjen bemerke at en endring av finansieringsmodell må forutsette en budsjettneutryl innføring. Dette innebærer at en endring kun vil få en effekt på fremtidige endringer og ikke på nåværende utdanningsportefølje.

Med hilsen

Anne Borg
Rektor
NTNU